Korelacja. Regresja

W tej części kursu będziemy zajmować się korelacją oraz regresją. Na początek kilka uwag wstępnych. W statystyce zasadniczo odróżnia się te dwa pojęcia na poziomie konceptualnym. Rozróżnienie to nie jest konsekwentnie przez wszystkich stosowane, warto jednak je znać (dla spokoju ducha!).

Regresja - metoda pozwalająca na zbadanie związku pomiędzy zmiennymi i wykorzystanie tej wiedzy do przewidywania nieznanych wartości jednych wielkości na podstawie znajomości wartości innych. Poszukuje się zwązku między jedną (lub więcej) zmienną objaśniającą lub niezależną X a zmienną objaśnianą lub zależną Y.

W tym tradycyjnym ujęciu **regresji** wartości zmiennej X (objaśniającej) traktujemy jako ustalone — na przykład wybrane przez eksperymentatora.

W **korelacji** obie zmienne sa zmiennymi losowymi.

W praktyce, tak jak wspomnieliśmy, różnica ta jest trochę zatarta, ale warto o niej pamiętać.

Wykres punktowy (*scatterplot*)

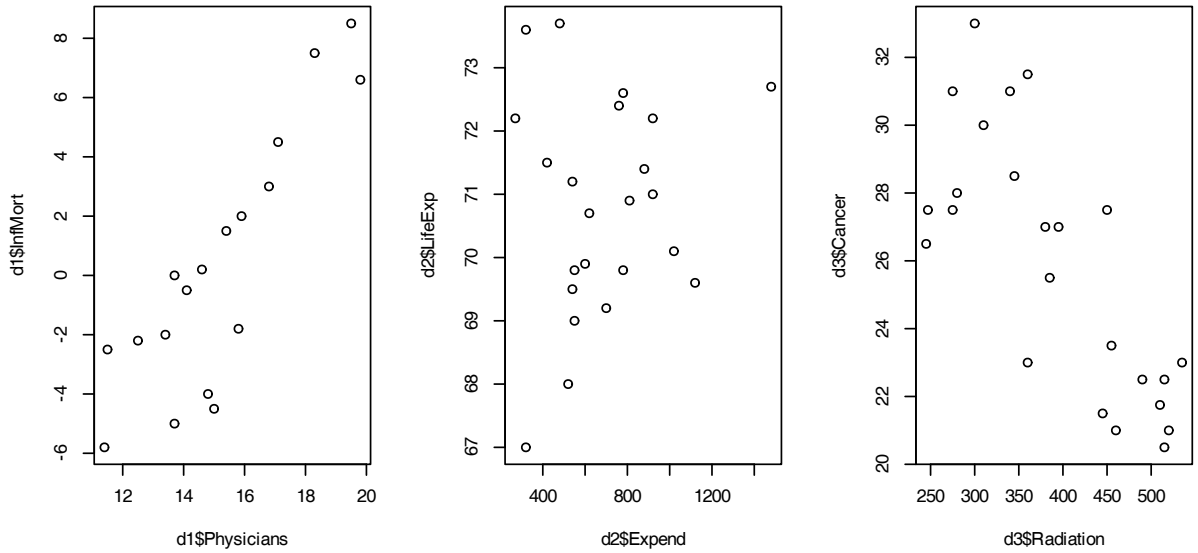
Na początek przyjrzyjmy się sposobowi wizualizacji relacji między dwiema zmiennymi. Nie zdziwi Państwa informacja, że znany i (przynajmniej przez niektórych) lubiany wykres punktowy (zwany takze wykresem rozrzutu) świetnie nadaje się do ilustrowania tego typu danych. Przypomnijmy więc sobie, w jaki sposób w R możemy narysować wykres punktowy.

Podstawy

Domyślnie, jeżeli wywołamy funkcje `plot` i przekażemy jej jako argumenty dwa wektory typu `numeric`, to R narysuje wykres punktowy. W tym przypadku reprodukujemy wykresy znajdujące się w rozdziale 9 podręcznika Howella. Każdy z punktów na wykresie reprezentuje jeden kraj. Pierwszy wykres przedstawia relację między liczbą lekarzy (zmienna objaśniająca) a śmiertelnością noworodków (zmienna objaśniana), drugi między wydatkami na służbę zdrowia (zmienna objaśniająca) a oczekiwaną długością życia (zmienna objaśniana), trzeci zaś

między promieniowaniem słonecznym (zmienna objaśniająca) a zachorowaniem na nowotwory (zmienna objaśniana).

```
par(mfrow = c(1,3))
d1 <- read.table('Fig9-1a.dat', header = TRUE)
plot(d1$Physicians, d1$InfMort)
d2 <- read.table('Fig9-1b.dat', header = TRUE)
plot(d2$Expend, d2$LifeExp)
d3 <- read.table('Fig9-1c.dat', header = TRUE)
plot(d3$Radiation, d3$Cancer)
```


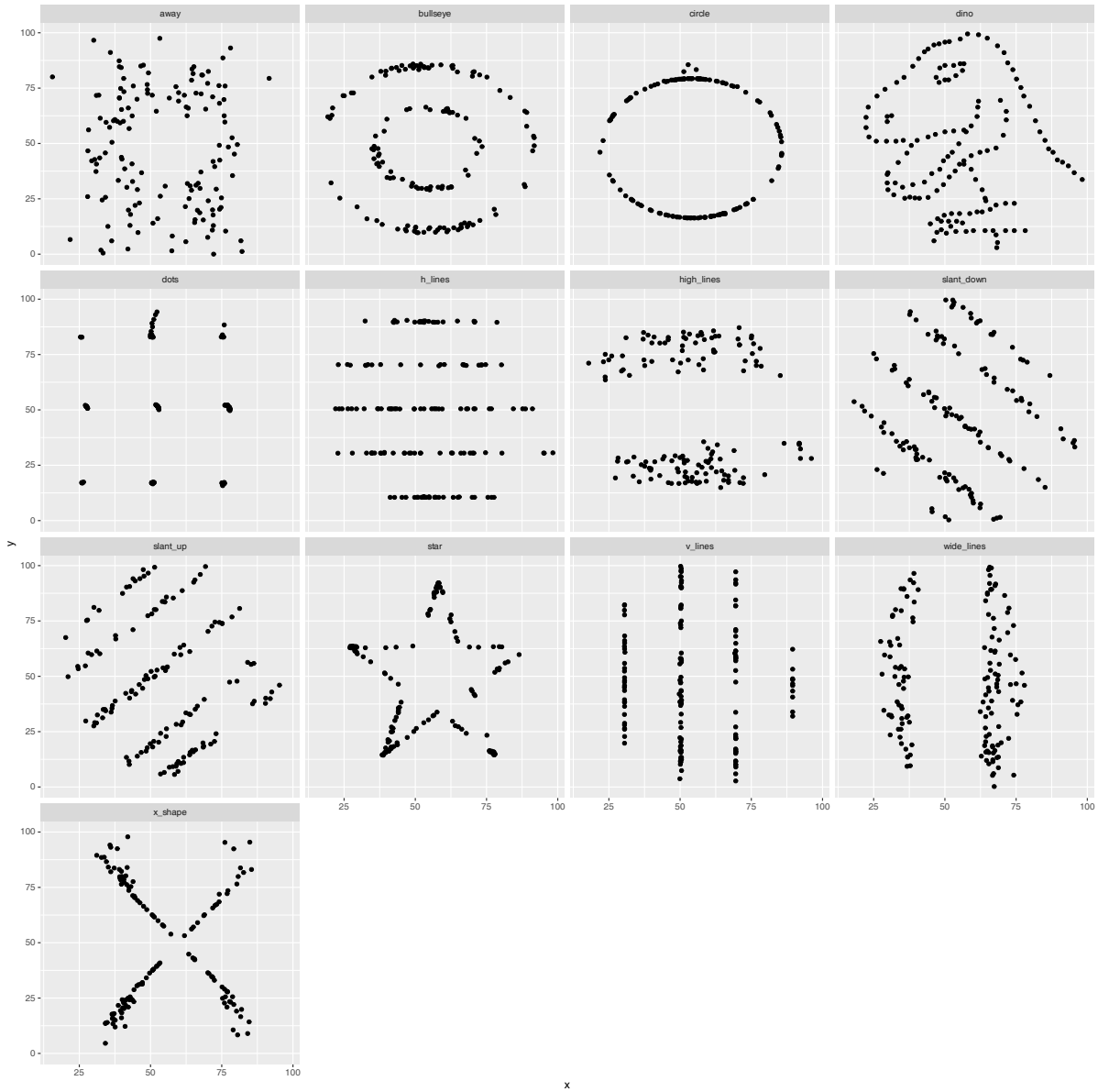
Dlaczego zawsze należy wizualizować dane? Datasaurus

Datasaurus (czyli dinozaur ułożony z punków stworzony przez badaczy z firmy Autocad; więcej informacji na: https://www.autodeskresearch.com/publications/samestats) jest dowodem na to, że zawsze powinniśmy wizualizować nasze dane przed przeprowadzeniem analiz statystycznych. Poniżej znajduje się ilustracja 13 rozkładów, które mają takie same: - średnie X - średnie Y - odchylenie standardowe X - odchylenie standardowe Y - współczynnik korelacji między X a Y - współczynnik kowariancji między X a Y

A mimo to są diametralnie różnymi rozkładami! Gdybyśmy patrzyli wyłącznie na gołe statystyki liczbowe, to nigdy byśmy nie zobaczyli, że te zbiory danych są diametralnie różne.

Oto wykresy:

```
options(repr.plot.width=15, repr.plot.height=15)
library(ggplot2)
ggplot(data = datasauRus::datasaurus_dozen) +
  geom_point(aes(x = x, y = y)) +
  facet_wrap(~dataset, ncol=4)
```


A tutaj znajdą Państwo statystyki deskryptywne!

```r
library(dplyr)
group_by(datasauRus::datasaurus_dozen, dataset) %>%
  summarise(
    "Korelacja" = cor(x, y),
    "Kowariancja" = cov(x, y),
    "Średnia X" = mean(x),
    "Średnia Y" = mean(y),
    "Odchylenie standardowe X" = sd(x),
    "Odchylenie standardowe Y" = sd(y),
  )
```

```
# A tibble: 13 x 7
   dataset  Korelacja Kowariancja `Średnia X` `Średnia Y` Odchylenie
    ↪ standardo~1
   <chr>        <dbl>       <dbl>       <dbl>       <dbl>
    ↪ <dbl>
 1 away       -0.0641       -29.0        54.3        47.8
  ↪ 16.8
 2 bullseye   -0.0686       -31.0        54.3        47.8
  ↪ 16.8
 3 circle     -0.0683       -30.8        54.3        47.8
  ↪ 16.8
 4 dino       -0.0645       -29.1        54.3        47.8
  ↪ 16.8
 5 dots       -0.0603       -27.2        54.3        47.8
  ↪ 16.8
 6 h_lines    -0.0617       -27.9        54.3        47.8
  ↪ 16.8
 7 high_li~   -0.0685       -30.9        54.3        47.8
  ↪ 16.8
 8 slant_d~   -0.0690       -31.2        54.3        47.8
  ↪ 16.8
 9 slant_up   -0.0686       -31.0        54.3        47.8
  ↪ 16.8
10 star       -0.0630       -28.4        54.3        47.8
 ↪ 16.8
11 v_lines    -0.0694       -31.4        54.3        47.8
 ↪ 16.8
12 wide_li~   -0.0666       -30.1        54.3        47.8
 ↪ 16.8
13 x_shape    -0.0656       -29.6        54.3        47.8
 ↪ 16.8
```

```
# i abbreviated name: 1: `Odchylenie standardowe X`
# i 1 more variable: `Odchylenie standardowe Y` <dbl>
```

Regresja liniowa

Regresje przeprowadzamy w R za pomocą funkcji `lm`. Funkcja ta zwraca obiekt, którego metoda `print` wyświetla wyraz wolny regresji, współczynnik kierunkowy oraz informacje o wywołaniu funkcji. Jeżeli chcemy się dowiedzieć czegoś więcej, musimy obiekt ten przekazać funkcji `summary`.

Wywołanie funkcji `lm`

Wywołanie funkcji `lm` na danych zwraca nam obiekt klasy `lm`. Możemy fo przypisać do zmiennej (często spotykaną w R konwencją jest nazwa `fit` dla modelu) albo po prostu wyświetlić.

```
# Wywołanie funkcji `lm` zwraca nam odpowiednio dopasowany model.
lm(d1$InfMort ~ d1$Physicians)
```

```
Call:
lm(formula = d1$InfMort ~ d1$Physicians)

Coefficients:
  (Intercept)  d1$Physicians
      -23.011          1.536
```

Wywołanie funkcji `summary` na obiekcie zwracanym przez `lm`

Tak, jak powiedzieliśmy sobie wczesniej, funkcja `summary` wywołana na obiekcie zwróconym przez funkcję `lm` pozwala nam się dowiedzieć więcej o stworzonym przez nas modelu. W szczególności zaś pozwala nam poznać różne jego parametry oraz przeprowadza szereg testów statystycznych (na istotność poszczególnych współczynników w regresji oraz na dopasowanie całego modelu).

```
summary(lm(d1$InfMort ~ d1$Physicians))
```

```
Call:
lm(formula = d1$InfMort ~ d1$Physicians)
```

```
Residuals:
    Min      1Q  Median      3Q     Max
-4.5240 -0.6704  0.6921  1.4868  2.8509

Coefficients:
              Estimate Std. Error t value Pr(>|t|)
(Intercept)   -23.0114     3.4282  -6.712 4.99e-06 ***
d1$Physicians   1.5357     0.2231   6.884 3.68e-06 ***
---
Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

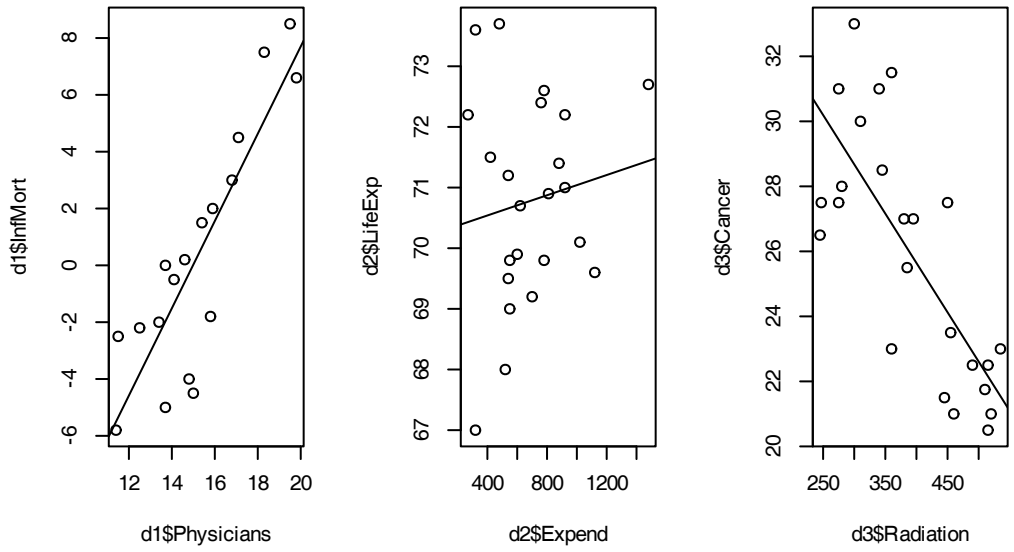
Residual standard error: 2.245 on 16 degrees of freedom
Multiple R-squared:  0.7476,    Adjusted R-squared:  0.7318
F-statistic: 47.39 on 1 and 16 DF,  p-value: 3.675e-06
```

Dodawanie linii regresji

Moglibyśmy ręcznie „wydobyć'' wartości niezbędne do dodania linii regresji (są w końcu drukowane przez R!), ale możemy skorzystać z faktu, że nasz model stworzony za pomocą funkcji `lm` możemy bezpośrednio przekazać jako argument do funkcji `abline`. Funkcja ta zaś automatycznie dorysuje do istniejącego wykresu linię regresji. Należy jednak pamiętać o tym, żeby tworząc wykres punktowy używać składni formuły (z `~`). Na chwile obecną należy pamiętać, że formuły wyglądają mniej więcej tak: `Y ~ X`.

```r
# Ustawiamy parametry graficzne R tak, aby narysować trójpanelowy wykres
par(mfrow = c(1,3))
# Tworzymy pierwszy wykres za pomocą składni formuły (tzn. składni z tyldą: Y
 ↪  ~ X)
plot(d1$InfMort ~ d1$Physicians)
# Przypisujemy model do zmiennej `fit`
fit <- lm(d1$InfMort ~ d1$Physicians)
# Model można przekazać jako argument dla funkcji `abline` i ona będzie
 ↪  wiedziała, co i gdzie narysować
abline(fit)

# Pozostałę dwa przypadki analogicznie
plot(d2$LifeExp ~ d2$Expend)
abline(lm(d2$LifeExp ~ d2$Expend))
plot(d3$Cancer ~ d3$Radiation)
abline(lm(d3$Cancer ~ d3$Radiation))
```


Kowariancja i współczynnik korelacji *r* Pearsona

Kowariancja

Wzór na współczynnik kowariancji między dwiema zmiennymi wygląda następująco:

$$Cov(X, Y) = E[(X - E(X))(Y - E(Y))]$$

- bardzo podobna do wariancji (gdyby za Y podstawić X byłby to wzór na wariancje)
- miara współzmienności dwóch zmiennych
- jeżeli dużym X (w sensie odległości od średniej) towarzyszą duże Y, to kowariancja będzie wysoka i dodatnia, jeśli małe Y to będzie ujemna, jeśli raz takie, a raz takie (brak korelacji) to będą się znosić a kowariancja będzie wynosić około 0

Korelacja

Problem z kowariancją jest taki, że jej wielkość zależy od tego, jakie jednostki mają nasze zmienne oraz w szczególności od tego, jakie mają odchylenie standardowe. Może to utrudnić porównania i interpretacje takiej wartości. Obliczenie współczynnika korelacji jest sposobem na poradzenie sobie z tym problem. Można o nim myśleć jako o "wystandaryzowanym" współczynniku kowiariancji. Wzór na korelację w populacji (ρ) wygląda tak:

$$\rho = \frac{Cov(X, Y)}{\sqrt{Var(X)Var(Y)}}$$

- przyjmuje wartości z przedziału $[-1, 1]$
- jest miarą liniowej zależności między zmiennymi losowymi X i Y
- jeżeli dysponujemy próbą, to możemy wyliczyć współczynnik korelacji Pearsona (r):

$$r = \frac{\sum_{i=1}^{n}(X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\left(\sum_{i=1}^{n}(X_i - \bar{X})^2\right)\left(\sum_{i=1}^{n}(Y_i - \bar{Y})^2\right)}}$$

albo prościej:

$$r = \frac{cov_{XY}}{s_x s_y}$$

- na podstawie jego wartości możemy ocenić siłę związku prostoliniowego między cechami X a Y:

Spróbujmy sprawdzić teraz, czy R oblicza oba współczynniki zgodnie ze wzorami! Zaczniemy od kowariancji:

```
print('Kowariancja')
```

```
[1] "Kowariancja"
```

```
sum((d1$Physicians - mean(d1$Physicians)) * (d1$InfMort - mean(d1$InfMort)))/
  (nrow(d1)-1) # wzór kowariancji wpisany ręcznie
```

```
[1] 9.14598
```

```
cov(d1$Physicians, d1$InfMort) # funkcja wbudowana w R
```

```
[1] 9.14598
```

A teraz sprawdzimy to samo dla korelacji:

```
print('Korelacja')
```

```
[1] "Korelacja"
```

```
cor(d1$Physicians, d1$InfMort) # funkcja wbudowana w R
```

```
[1] 0.8646336
```

```
(sum((d1$Physicians - mean(d1$Physicians))*(d1$InfMort - mean(d1$InfMort)))/
    (nrow(d1)-1))/(sd(d1$Physicians)*sd(d1$InfMort))
```

```
[1] 0.8646336
```

Interpretacja wartości *r*

Interpretując współczynnik korelacji Pearsona musimy pamiętać, że właściwa interpretacja będzie zależeć od tego, w jakiej dziedzinie się aktualnie znajdujemy. Dla fizyka inny współczynnik korelacji będzie uznany za "duży" niż dla psychologa społecznego. Poniżej znajdują się jednak pewne "zasady kciuka" dotyczące interpretacji współczynnika r w naukach psychologicznych:

- $r = 0$ - współzależność nie występuje, brak korelacji, zmienne są nieskorelowane
- $0 <\mid r \mid < 0.3$ - słaby stopień współzależności
- $0.3 \leq \mid r \mid < 0.5$ - średni stopień współzależności
- $0.5 \leq \mid r \mid < 0.7$ - znaczny stopień współzależności
- $0.7 \leq \mid r \mid < 0.9$ - wysoki stopień współzależności
- $\mid r \mid \geq 0.9$ - bardzo wysoki stopień współzależności
- $\mid r \mid = 1$ - współzależność całkowita (ścisłość)

Macierze korelacyjne - wizualizacje

Czasami mamy do czynienia z więcej niż dwiema zmiennymi. W takim przypadkach zdarza się, że chcielibyśmy zbadać korelacje między wszystkimi kombinacjami dwóch zmiennych jednoczesnie. W tym celu możemy stworzyć macierz korelacyjną (tak samo tworzy się macierz kowariancji - przyda się Państwu na Statystyce II przy PCA). Tutaj zrobimy to (może nieco nudno) na losowych danych pochodzacych z rozkładu normalnego.

```
# Wylosujemy 350 obserwacji z rozkładu normalnego a następnie podzielimy je
 ↪  na 10 kolumn
# W ten sposób zasymulujemy sytuacje zbioru danych z 10 zmiennymi
m <- matrix(rnorm(350), 35, 10)
# Przekształcamy macierz w ramkę danych
m <- as.data.frame(m)
# Tworzymy macierz korelacyjną, dla kowariancji będzie to `cov`
cor(m)
```

```
           V1          V2          V3          V4          V5
 ↪  V6
```

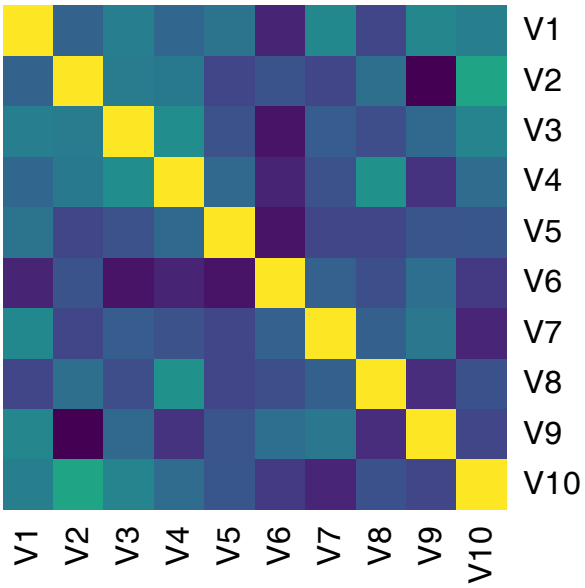
```
V1   1.00000000  0.08578398  0.231392210  0.105137076  0.178476729
 ↪ -0.19853296
V2   0.08578398  1.00000000  0.225134762  0.207746298 -0.053138842
 ↪ 0.01270985
V3   0.23139221  0.22513476  1.000000000  0.324266419  0.004482232
 ↪ -0.25811784
V4   0.10513708  0.20774630  0.324266419  1.000000000  0.115825238
 ↪ -0.19530197
V5   0.17847673 -0.05313884  0.004482232  0.115825238  1.000000000
 ↪ -0.26237843
V6  -0.19853296  0.01270985 -0.258117842 -0.195301971 -0.262378433
 ↪ 1.00000000
V7   0.29009520 -0.05350257  0.059538084  0.004069214 -0.050762291
 ↪ 0.07734807
V8  -0.05409875  0.15282146 -0.013330059  0.339741298 -0.054211195
 ↪ -0.01090370
V9   0.28536522 -0.33011886  0.113981584 -0.134194368  0.013319328
 ↪ 0.14740085
V10  0.23688826  0.44692188  0.267523425  0.135293961  0.028330262
 ↪ -0.10233757
              V7           V8          V9          V10
V1   0.290095199 -0.054098751  0.28536522  0.236888258
V2  -0.053502573  0.152821459 -0.33011886  0.446921885
V3   0.059538084 -0.013330059  0.11398158  0.267523425
V4   0.004069214  0.339741298 -0.13419437  0.135293961
V5  -0.050762291 -0.054211195  0.01331933  0.028330262
V6   0.077348074 -0.010903704  0.14740085 -0.102337568
V7   1.000000000  0.072017214  0.19575165 -0.191974742
V8   0.072017214  1.000000000 -0.16228952  0.001669367
V9   0.195751650 -0.162289521  1.00000000 -0.050381587
V10 -0.191974742  0.001669367 -0.05038159  1.000000000
```

Jednym ze sposobów wizualizacji takich danych jest "mapa cieplna", w której intensywność koloru (albo jakiś jego inny parametr) oznacza siłę korelacji (tutaj - im jaśniejszy tym wyższy współczynnik korelacji, im ciemniejszy tym niższy).

```
library('viridis')
```

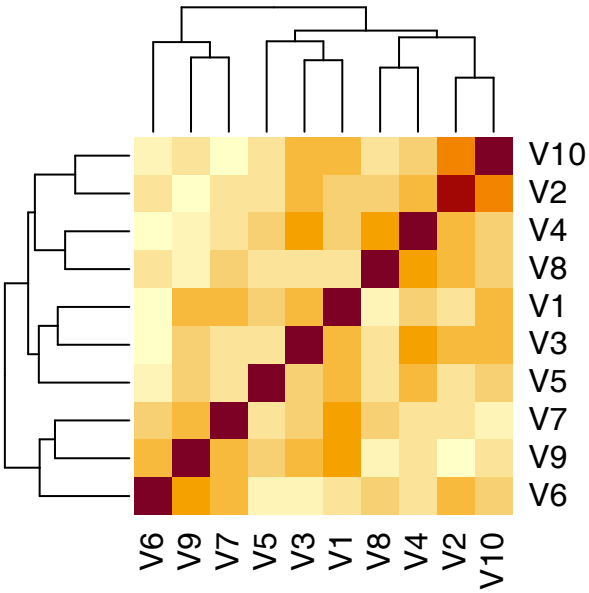
```
Loading required package: viridisLite
```

```
heatmap(cor(m), symm = TRUE, Rowv = NA, col=viridis(256))
```


Wersja podstawowa produkowana przez funkcję `heatmap` wygląda w tym przypadku tak.

```
heatmap(cor(m)) # wersja z klastrami, ale one nam są niepotrzebne
```


Pewną ciekawą odmianą mapy cieplnej jest wykres z elipsami, na którym widać siłę (jak bardzo spłaszczona jest elipsa) oraz kierunek (w którą stronę „kopnięta’ ’ jest elipsa) korelacji między zmiennymi.

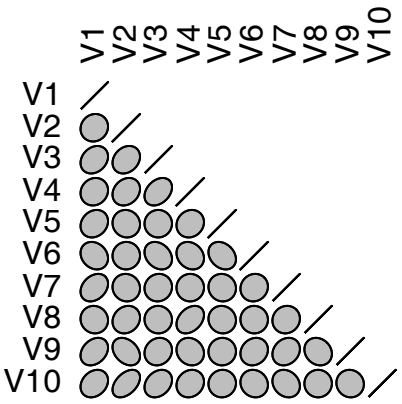
```
library(ellipse)
```

```
Attaching package: 'ellipse'

The following object is masked from 'package:graphics':

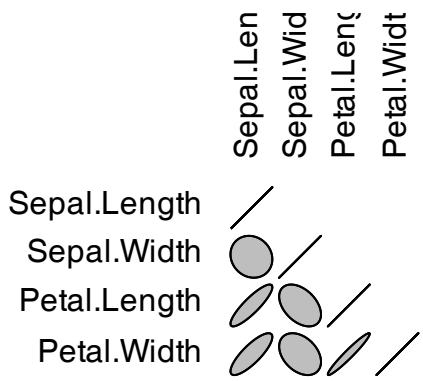
    pairs
```

```
# `type` mówi o tym, czy chcemy umieszczać na wykresie całą macierz czy tylko
 ↪  jej część
# `diag` mówi, czy rysować przekątną (na przekątnej r = 1, więc nie jest za
 ↪  bardzo ciekawa...)
plotcorr(cor(m), type = 'lower',
         diag = TRUE)
```


W przypadku wylosowanych obserwacji może być trudno zrozumieć, jak działać mają rysowane prez `plotcorr` elipsy. Być może lepiej widać to na znanym Państwu już zbiorze dotyczącym irysów (`iris`).

```
plotcorr(cor(iris[,1:4]), type = 'lower', diag = TRUE)
```

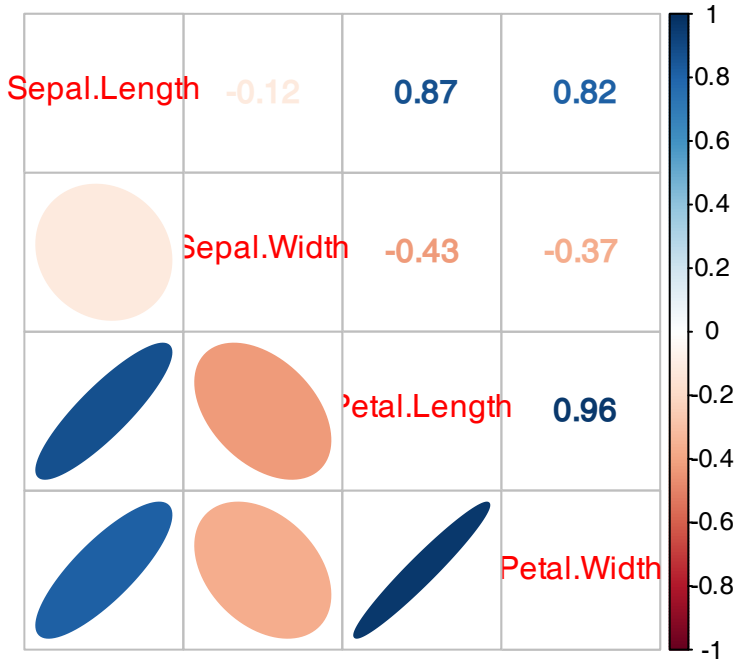

Ostatnim sposobem generowania ładnie wyglądających wizualizacji korelacji między wieloma zmiennymi, który omówimy, są funkcje `corrplot` i `corrplot.mixed` z pakietu (!) `corrplot`. Funkcje ta ma bardzo wiele możliwości dostosowania wyglądu wykresu - zachęcam do samodzielnej eksploracji!

```
library(corrplot)
```

```
corrplot 0.95 loaded
```

```
corrplot.mixed(cor(iris[,1:4]),
               lower = "ellipse",
               upper = "number")
```


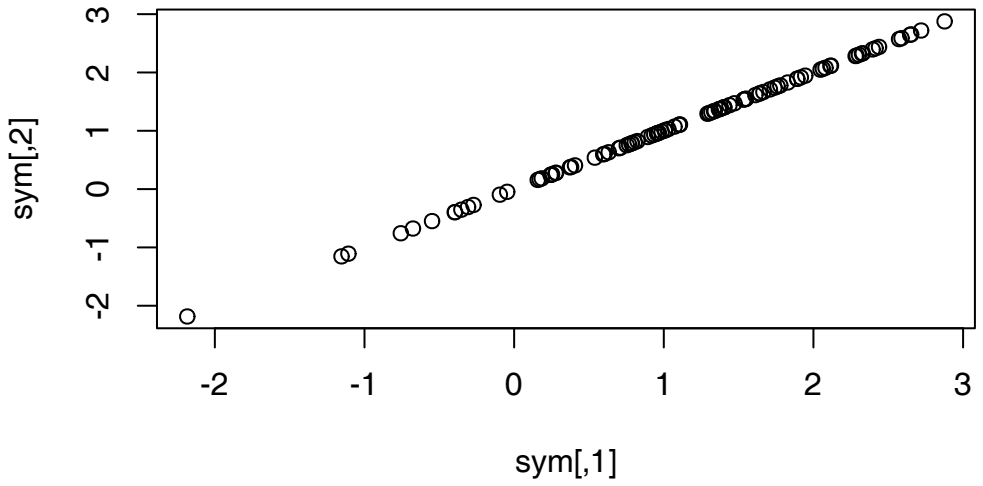
Gra - zgadnij korelacje

Jeśli będziemy w przyszłości pracować z danymi, to warto nabyć pewną intuicję dotyczącą tego, jaki wizualny "rozrzut" punktów odpowiada jakiemu współczynnikowi korelacji. Dobrym ćwiczeniem jest dostępna tutaj gra, w której możemy przetestować i "poprawić" swoją intuicję.

http://guessthecorrelation.com/

Możemy podobną grę przeprowadzić za pomocą R. Dobrym punktem wyjścia jest funkcja `rmvnorm` z pakietu `mvtnorm`, która pozwala nam losować skorelowane ze sobą zmienne.

```
library(mvtnorm)
sym <- rmvnorm(100, mean = c(1,1), sigma = matrix(c(1,1,1,1),2,2))
plot(sym)
```


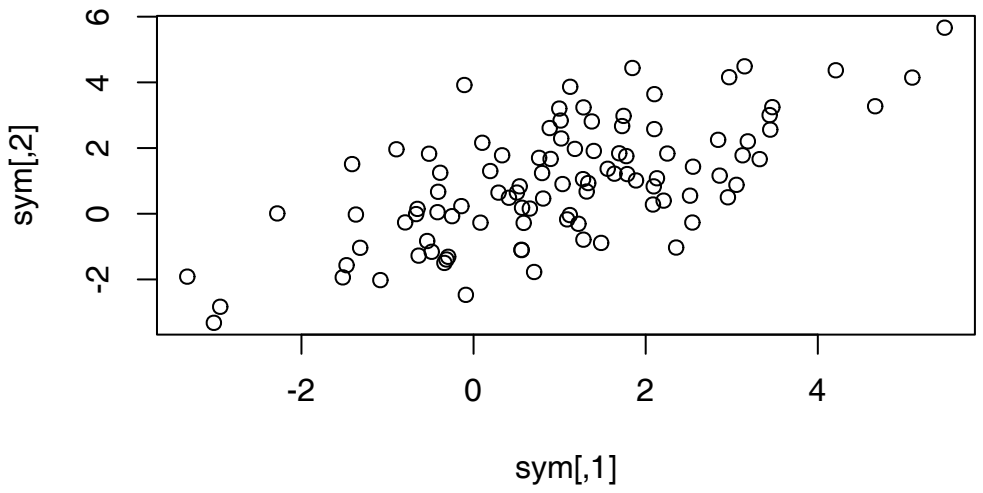

```
cov(sym)
```

```
          [,1]      [,2]
[1,] 0.9404583 0.9404583
[2,] 0.9404583 0.9404583
```

```
cor(sym)
```

```
     [,1] [,2]
[1,]    1    1
[2,]    1    1
```

```r
sym <- rmvnorm(100, mean = c(1,1), sigma = matrix(c(3,2,2,3),2,2))
plot(sym)
```



```r
cov(sym)
```

```
         [,1]     [,2]
[1,] 2.818696 2.006795
[2,] 2.006795 3.247765
```

```r
cor(sym)
```

```
          [,1]      [,2]
[1,] 1.0000000 0.6632643
[2,] 0.6632643 1.0000000
```

Linia regresji

Na koniec powróćmy do regresji liniowej. Jak powszechnie wiadomo, równanie prostej dopasowywanej do danych w regresji liniowej ma postać:

$$\hat{Y} = bX + a$$

gdzie:

- $\hat{Y}$ - przewidywana wartość Y

- b - współczynnik regresji (*slope* - współczynnik kierunkowy)
- a - wyraz wolny (*intercept*)
- X - wartość zmiennej predyktora

Zadanie

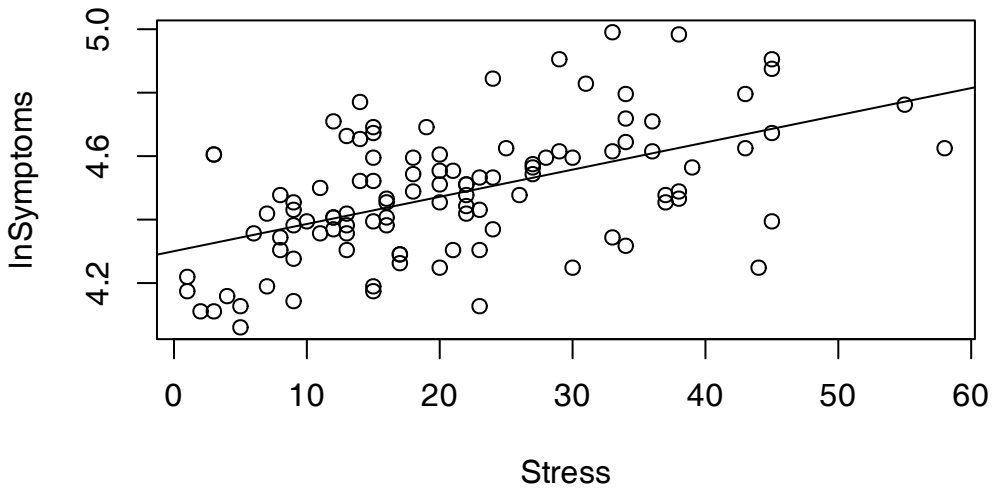
Wagner, Compas i Howell (1988) badali związek między stresem a zdrowiem psychicznym wśród studentów pierwszego roku koledżu. Używając opracowanego przez siebie narzędzia do mierzenia częstotliwości, odczuwanej wagi i pożądaności niedawnych wydarzeń życiowych, stworzyli miarę negatywnych zdarzeń w życiu. Miara ta służyła do pomiaru środowiskowego i społecznego stresu odczuwanego przez badanych. Oprócz tego poprosili swoich badanych (studentów), aby wypełnili *Hopkins Symptom Checklist*, która to służy do pomiaru występowania lub brak występowania 57 psychologicznych symptomów zaburzeń zdrowia psychicznego.

Rozpoczniemy od wczytania oraz wizualizacji danych. Za pomocą funkcji `abline` dodamy do wykresu punktowego linię regresji.

```
df <- read.table('Tab9-2.dat', header = TRUE)
head(df)
```

```
  ID Stress Symptoms lnSymptoms
1  1     30       99   4.595120
2  2     27       94   4.543295
3  3      9       80   4.382027
4  4     20       70   4.248495
5  5      3      100   4.605170
6  6     15      109   4.691348
```

```
plot(lnSymptoms ~ Stress, data = df)
abline(lm(lnSymptoms ~ Stress, data = df))
```


Następnie przyjrzymy się bliżej stworzonemu przez nas modelowi.

```
summary(lm(lnSymptoms ~ Stress, data = df))
```

```
Call:
lm(formula = lnSymptoms ~ Stress, data = df)

Residuals:
     Min       1Q   Median       3Q      Max
-0.42889 -0.13568  0.00478  0.09672  0.40726

Coefficients:
            Estimate Std. Error t value Pr(>|t|)
(Intercept) 4.300537   0.033088 129.974  < 2e-16 ***
Stress      0.008565   0.001342   6.382 4.83e-09 ***
---
Signif. codes:  0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1

Residual standard error: 0.1726 on 105 degrees of freedom
Multiple R-squared:  0.2795,    Adjusted R-squared:  0.2726
F-statistic: 40.73 on 1 and 105 DF,  p-value: 4.827e-09
```

(Dygresja: w pakiecie `rms` znajduje się funkcja do przeprowadzania regresji liniowej zwracająca nieco inne informacje niz ta domyślnie wbudowana w R. Można ją przetestować po wczytaniu pakietu `rms` (`library(rms)`) wywołując polecenie `ols(lnSymptoms ~ Stress, data = df)`)

Wyraz wolny (*intercept*)

- **definicja**: wartość $\hat{Y}$ kiedy X przyjmuje wartość 0
- jego interpretacja zależy od tego, czy $X = 0$ ma jakąkolwiek sensowną interpretacje
- zwykle nie ma sensownej interpretacji i ma tylko tę matematyczną (ogromna i niepraktyczna ekstrapolacja z naszych danych - pomyśl o wadze 0kg!)
- zawsze można **wycentrować** nasz predyktor wokół średniej - wtedy uzyskujemy sensowną interpretację - $\hat{Y}$ dla wartości oczekiwanej X
- **wycentrowanie** nie ma żadnych skutków dla współczynnika kierunkowego oraz współczynnika korelacji

Współczynnik kierunkowy (*slope*)

- zmiana $\hat{Y}$ związana ze zmianą X o jedną jednostkę
- definicja ta mówi nam że ma on sensowną interpretację (np. jeżeli mówimy o regresji dochodu z liczby lat edukacji, to współczynnik kierunkowy powie nam jaka różnica w dochodzie jest związana z każdym dodatkowym rokiem edukacji)

Standaryzowany współczynnik regresji

- to co współczynnik kierunkowy, tylko że obie zmienne są wystandaryzowane
- możemy policzyć za pomocą `lm.beta` z pakietu `QuantPsyc`, ale równie dobrze możemy zrobić to sami mnożąc współczynnik kierunkowy przez iloraz odchyleń standardowych: `sd(X) / sd(Y)`

Korelacja a standaryzowany współczynnik regresji

- jeżeli mamy jeden predyktor (tak jak w tych przykładach, których się zajmujemy) to jest to ta sama wartość

Testowanie hipotez dla współczynnika korelacji r Pearsona

Najczęściej będziemy sprawdzać czy zmienne X i Y są skorelowane. W takim wypadku nasze hipotezy będą przestawiać się w następujący sposób. Zaczniemy od hipotezy alternatywnej.

$$H_A : \rho \neq 0$$

To znaczy, że hipoteza alternatywna głosi, że korelacja w populacji (ρ) jest różna od zera. Hipoteza zerowa (tę będziemy obalać!) głosi więc, że korelacja w populacji wynosi 0:

$$H_0 : \rho = 0$$

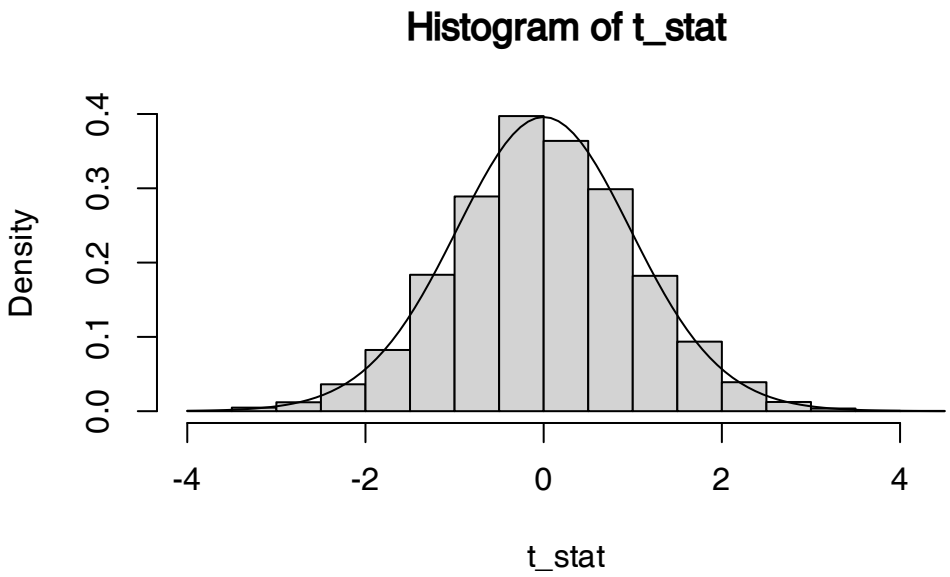
Statystyka testowa wygląda w takim przypadku tak:

$$T = \frac{r}{\sqrt{1-r^2}}\sqrt{n-2}$$

która ma przy prawdziwości H_0 rozkład t o n-2 stopniach swobody.

Możemy to z łatwością sprawdzić za pomocą prostego eksperymentu symulacyjnego.

```
n <- 35
t_stat = replicate(10000, {
              r = cor(rnorm(n), rnorm(n))
              (r/sqrt(1-r^2))*sqrt(n-2)})
hist(t_stat, freq = FALSE)
curve(dt(x,n-2), add = TRUE)
```


Zróbmy proste ćwiczenie. Na początek stwórzmy macierz z losowymi liczbami pochodzącymi z rozkładu normalnego (10 kolumn po 35 liczb) a następnie obliczmy statystykę testową t dla korelacji między nimi.

```
# Generujemy zbiór danych
m <- matrix(rnorm(350), 35, 10)
```

```r
# Tworzymy macierz korealcji
c_m <- cor(m)

# Tworzymy macierz statystyk t
t_m <- (c_m/sqrt(1-c_m^2)) * (sqrt(35-2))
t_m
```

```
            [,1]       [,2]       [,3]       [,4]        [,5]       [,6]
 [1,]        Inf -0.0463420  1.1638927  0.8175712  0.36551349 -0.5150489
 [2,] -0.0463420        Inf  0.3963505  0.1640823 -0.08425930  2.1450417
 [3,]  1.1638927  0.3963505        Inf  0.5026393  0.29084555  0.6379621
 [4,]  0.8175712  0.1640823  0.5026393        Inf  0.35288386  0.5819738
 [5,]  0.3655135 -0.0842593  0.2908456  0.3528839         Inf  0.8784217
 [6,] -0.5150489  2.1450417  0.6379621  0.5819738  0.87842168        Inf
 [7,] -1.6692680  0.5075831  1.1780279 -0.2017677 -0.04861054 -0.8683349
 [8,] -1.0105147 -1.3408749 -0.2532118 -1.2941137 -2.02788930 -0.1648971
 [9,]  0.3399431  1.5054139 -0.3759119  2.5157303  0.06622145  0.5080883
[10,] -0.3738346  0.1327476 -0.2198394  0.1436321 -1.08699294  0.8914602
             [,7]       [,8]        [,9]      [,10]
 [1,] -1.66926798 -1.0105147  0.33994311 -0.3738346
 [2,]  0.50758307 -1.3408749  1.50541390  0.1327476
 [3,]  1.17802793 -0.2532118 -0.37591185 -0.2198394
 [4,] -0.20176771 -1.2941137  2.51573035  0.1436321
 [5,] -0.04861054 -2.0278893  0.06622145 -1.0869929
 [6,] -0.86833488 -0.1648971  0.50808829  0.8914602
 [7,]         Inf -1.0847187  0.88911445  1.3829250
 [8,] -1.08471868        Inf -0.42558903  0.9964011
 [9,]  0.88911445 -0.4255890         Inf  1.2164889
[10,]  1.38292499  0.9964011  1.21648893        Inf
```

Mając taką macierz jesteśmy w stanie dla każdej komórki (= dla każdej kombinacji dwóch zmiennych) ocenić, czy odrzucamy hipotezę zerową czy nie. Wystarczy posłużyć się odpowiednim rozkładem t o $n-2$ stopniach swobody. Za pomocą funkcji poniżej możemy łatwo stwierdzic, które hipotezy zerowe odrzucamy.

```r
t_m <= qt(0.025, 33) | t_m >= qt(0.975, 33)
```

```
      [,1]  [,2]  [,3]  [,4]  [,5]  [,6]  [,7]  [,8]  [,9] [,10]
 [1,]  TRUE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE
 [2,] FALSE  TRUE FALSE FALSE FALSE  TRUE FALSE FALSE FALSE FALSE
 [3,] FALSE FALSE  TRUE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE
 [4,] FALSE FALSE FALSE  TRUE FALSE FALSE FALSE FALSE  TRUE FALSE
```

```
 [5,] FALSE FALSE FALSE FALSE  TRUE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE
 [6,] FALSE  TRUE FALSE FALSE FALSE  TRUE FALSE FALSE FALSE FALSE
 [7,] FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE  TRUE FALSE FALSE FALSE
 [8,] FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE  TRUE FALSE FALSE
 [9,] FALSE FALSE FALSE  TRUE FALSE FALSE FALSE FALSE  TRUE FALSE
[10,] FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE  TRUE
```

A nawet policzyć, ile razy odrzuciliśmy hipotezę zerową!

```
print('Liczba statystycznie istotnych korelacji między wygenerowanymi
↪  próbami')
```

```
[1] "Liczba statystycznie istotnych korelacji między wygenerowanymi próbami"
```

```
sum(t_m <= qt(0.025, 33) | t_m >= qt(0.975, 33)) - ncol(t_m)
```

```
[1] 4
```

(Uwaga! Test statystyczny dla współczynnika korelacji możemy również wykonać za pomocą wbudowanej w R funkcji `cor.test`. Funkcja ta jednak przyjmuje tylko dwa wektory!

```
cor.test(m[, 1], m[, 2])
```

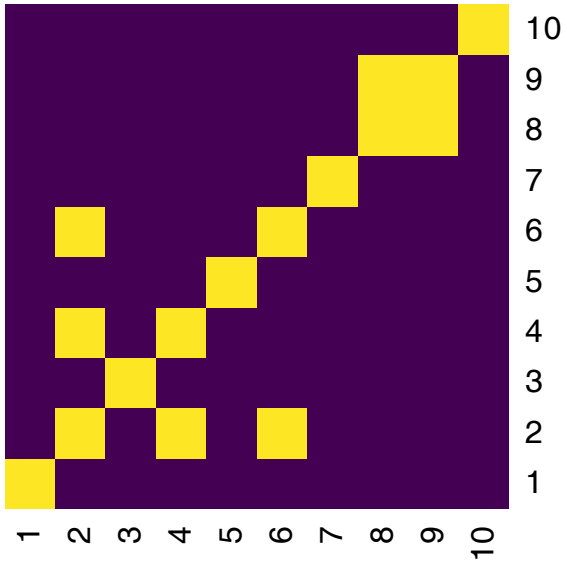
```
    Pearson's product-moment correlation

data:  m[, 1] and m[, 2]
t = -0.046342, df = 33, p-value = 0.9633
alternative hypothesis: true correlation is not equal to 0
95 percent confidence interval:
 -0.3403983  0.3260562
sample estimates:
         cor
-0.008066844
```

)

Poniżej widzą Państwo wykres ilustrujący nasz eksperyment z losowaniem. Pod wykresem wypisujemy liczbę istotnych statystycznie współczynników korelacji poza przekątną (czyli pomijamy korelacje zmiennych z samymi sobą). Wokół jakiej liczby oscylowałaby ta wartość, gdybyśmy powtarzali nasz eksperyment? Dlaczego?

```r
m <- matrix(rnorm(350), 35, 10)
c_m <- cor(m)
t_m <- (c_m/sqrt(1-c_m^2)) * (sqrt(35-2))
reject <- (t_m <= qt(0.025, 33) | t_m >= qt(0.975, 33))
heatmap(matrix(as.numeric(reject), 10,10), Rowv = NA, Colv = NA, col =
 ↪  viridis(2))
```



```r
print(sum(reject) - 10) # 10 leży na przekątnej
```

```
[1] 6
```